

ŞAİR HİLMİ ZİYA ÜLKEN VE UNUTULMUŞ DESTANSI ŞİİRLERİ*

HILMI ZIYA ULKEN AS A POET AND HIS FORGETTEN EPIC POEM

Veli KILIÇARISLAN**

Öz

Türk düşünce hayatının yetiştirdiği çok yönlü entelektüellerden biri olan Hilmi Ziya, sanata dair fikirlerini ortaya koyduğu estet tarafının yanında pratiğe yönelik çalışmalar da yapmıştır. Söz konusu çalışmalar arasında yaptığı resimleri, yazdığı romanları ve şiirleri göstermek mümkündür.

Hilmi Ziya'nın saklı kalmış bu yönünü gün yüzüne çıkarmak için kaleme alınan bu çalışmada, sanata, şiire ve şaire yönelik düşüncelerinin yanı sıra yazmış olduğu şiirler arasından destanları yeniden yazma girişimlerine yönelik olanları, Hilmi Ziya'nın destanlara verdiği önem doğrultusunda incelemeye tabi tutulmuştur. Neticede Hilmi Ziya'nın şair kimliğinin boyutları görülmüş ve destansı şiirlerinin niteliği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Hilmi Ziya Ülken, destan, şiir, yeniden yazma.

Abstract

Hilmi Ziya is one of the multiple intellectual cultivated by Turks. He wrote some works as practice as well as the works theoretical by his aesthete side. We can see his pictures, roman and poems among these works.

In this study, which aims to handle Hilmi Ziya's this side, as well as his opinions about art, poesy and poet, his poesies based on epic which are created by a rewriting approach will be examined by the side of Hilmi Ziya's approach to the epic. As a result, the dimension of Hilmi Ziya's poet identity was seen and the quality of his epic poems was discussed.

Keywords

B Hilmi Ziya Ülken, epic, poetry, rewriting.

* Bu çalışma, "Hilmi Ziya Ülken'in Edebî Dünyası ve Romanlarının İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden hareketle genişletilerek makale haline getirilmiştir.

** Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, v.kilicarislan@yandex.com

1. Giriş

Sosyolog ve filozof kimliği ile öne çıkmakla beraber Hilmi Ziya, çok yönlü bir bilim adamıdır. Sanat ve edebiyat sahasındaki fikirleriyle tam bir estet olan Hilmi Ziya, ilgili sahalarda teoriden pratiğe de gitmiş ve başarılı örnekler vermiştir. Bir sanat eserinin nasıl ve ne şekilde ortaya çıktığını, söz konusu eser sahibinin gereksinim duyduğu özellikleri tartışmaya açarak irdeleme ihtiyacı hissetmiştir.

Hilmi Ziya, insan davranışlarını aktif ve pasif olmak üzere iki yönden incelerken, ilkinde insanın ihtiyacı olan nesneye karşı çaba göstererek onu elde etmeye çalıştığını, ikincisinde ise, ihtiyacın tatmin edilmesinden dolayı bir denge durumunun varlığına dikkat çeker. İşte bu ikinci davranış biçimi, insan ruhundaki çatışma durumunu temsil etmekte olup, bu noktada pasif davranışın temaşaya yönelerek, böylece her insanda “pasif çatışma” ve “pasif temaşa” halinde görülmek suretiyle henüz sanat davranışına evrilmemiş estetik davranışı ortaya çıkardığını ileri sürer (Ülken 1965: 29-30). Estetik davranışın bazı unsurlarla etkileşime girmesiyle sanat davranışına dönüştüğünü, sanat çeşitlerinin de yine insan ruhundaki gibi “objeleşme” ve “süjeleşme”den kaynaklanarak oluştuğunu belirtir. Plastik sanatlar ve deruni sanatlar olarak adlandırılan sanat çeşitlerinin tanımlarını, şu şekilde ifade eder:

“Estetik duygu, objeleşme olarak mekân, süjeleşme, yani sanat kişiliğinin yaratıcı gücü olarak, zaman halinde gerçekleşir. Mekân olması bakımından, bize hiç değişmeyecekmiş gibi görünen, halden hale geçen duyu verilerinin ezelleştirilmesi ihtiyacından doğmuş eserleri verir. Bunlara plastik sanat eserleri diyoruz: resim, heykel, mimarlık gibi. Süjeleşme yahut yaratma zamanı bakımından değer kişiliğinin yaratış çabasını, başka deyişle -çaba zamanını- ifade eder. Her sanat eserinde bir çaba zamanı vardır. Eser bir mekânda değil, zamanda yaşıyor. Bunlara itibarî olarak ‘deruni sanatlar’ denmektedir; şiir, dram, müzik gibi.” (Ülken 1968a: 5).

Sanatın tabiat karşısında bir konumu olduğunu belirten Hilmi Ziya, sanatın tanımını yaparken, Aristo ve Hegel’in konuya dair düşüncelerini de irdeleyerek yeni bir tanım ortaya koymaya çalışmıştır. Birine göre, sanat tabiatın taklidi iken, diğerine göre ifadesidir; ancak Hilmi Ziya, tabiatın sanatta iki yönlü bulunduğunu iddia eder. Sanat tabiatın taklidi olabilir, aynı zamanda insanın, ruhunun ve yaşadığı çevrenin ifadesidir. Bu doğrultuda Hilmi Ziya, sanatın taklit ve ifadeyle olan bağından hareketle “mekânî” ve “zamanî” olmak üzere sanat türlerini gruplandırmıştır. Bu ayrımı da şekil üzerinde göstermiştir (Ülken 1956: 32):

Şekil 1: Sanat Çeşitlerinin Gruplandırılması

	T>İ	T=İ	T<İ
Mekân	Heykelcilik	Resim	Mimarlık
Zaman	Nesir	Şiir	Musiki

T: Taklit İ: İfade

İlgili şeklin statik olmaktan çok dinamik bir yapıya sahip olduğunun altını çizen Hilmi Ziya, ilerleyen yıllarda resim ve heykelticiliğin yerlerini değiştirerek şekli güncellemiştir. İnsan durmadan değişime tabi olması ve bu yolla gelişmesi, elbette ihtiraslarının, düşüncelerinin, hislerinin somut hali olan sanat için de geçerlidir. Hilmi Ziya, sanatın insanla ve insanîyetle kurulacak temas neticesinde var olabileceğini öngörmektedir. Ona göre, “Sanat, insan içindir, insanîdir.”

Hakiki sanat eseri, bir tekâmülün ürünüdür. Sanatkârın yenilikçi bir anlayışla beraber sağladığı süreklilik, Hilmi Ziya’ya göre, büyük sanat eserlerinin temel yapı taşıdır. Bu nedenle Hilmi Ziya, “Sanat, tekrar ve ümidin, geçmiş ve geleceğin, ritim ve melodinin, toplum ve ferdin türlü nispetlerde değişen terkidir.” (Ülken 1968b: 9) kanaatindedir. Konuya dair düşüncelerini birçok yazısında dile getiren Hilmi Ziya, başka bir yazısında hakiki sanatkârın tekâmülü önemseyen bir inkılapçı olduğunu vurgular (Ülken 1936: 39). Öğrencilerinden Arslan Kaynardağ (1979: 54) da onun “Benzemek artistin en büyük kaynağıdır.” sözünü hatırlatarak, eskiden faydalanmaya ve sürekliliğe verdiği önemi açıklamaktadır. Hilmi Ziya, birçok sanat dalı hakkında fikirlerini belirtirken bazı sanat dallarında sanatkâr olarak da görünmüştür. Şiir, bu sanat dallarından biridir.

2. Şiir ve Şaire Dair

Sanat türlerini tasnif ederken zaman sanatları arasında yer verdiği şiirde, taklit ve ifadenin eşit derecede rol aldığı düşünün Hilmi Ziya, dramatik olmaya elverişli olan bu sanat dalında, sanatkâr huzuru ararken, okuyucunun ona eserin meydana gelme zamanını tekrar yaşayarak katıldığını belirtir. “Şairin malzemesi kelimeler ve insanın değiştirdiği tabiattır.” (Ülken 2003: 101). İşte bu kelimelerin oluşturdukları deruni bir ritim sayesinde şiir, duyguların en müşterek ve en derin ifadesi olmaktadır. Şiir üzerine başta şairler olmak üzere, eleştirmenlerin dahi farklı anlayışları olduğu bilinegelmektedir. Şiirin tanımsızlığı, türlü tartışmalara kapı aralarken Hilmi Ziya, şiiri en üstün sanat şekli ilan eder. Üstelik onu ifade edebilecek bir formun olmadığını dile getirir (Ülken 1958: 174). Kimi şiirden bir şey anlatmasını beklerken kimi bir şey anlatmak bir yana, yalnızca ahenk ve müzikten ibaret olmasının gerekliliğine inanır. Hilmi Ziya, şiirde manaya öncelikli yer verenlerin onu, heyecanlı bir düşünce aleti haline getirdiklerini, ahengi öne alanların ise, şiiri anlamsızlaştırdığını ve şiirde kelimelerle aranan mananın mücerret bir kavramın izahı olmayıp, yaşanmış hallerin ve duyuların manası olduğunu söyler. Şiir, okuyucuyu fikir yığını altında bırakmayarak, bir hayal cümbüşü içerisinde mana âlemine götürebiliyorsa “poem” olabilmıştır (Ülken 1946: 8). Hilmi Ziya’nın “poem”den kastı hakiki şiirdir. Bu şiirin kapısını kelimeler açmakta; onu ahenk ve ritim takip etmektedir. Herhangi biri olmazsa şiir de olmaz.

Şiir, çok eski sanat türlerinden biri olmasının yanında Hilmi Ziya’ya göre sanatın en tehlikeli kısmını da temsil etmektedir. Duyulara hitap ettiği kadar, düşüncelere de hitap ettiğinden şiir, duyu ve düşünce arasında geçilmesi imkânsız olan bir Sırat Köprüsü üzerinde yer almaktadır (Ülken 1946: 8). Şiirin tehlikeli boyutu toplumla olan münasebetinden kaynaklanmaktadır. Şiirin esas kahramanı olan şair, duyular ve düşünceler arasında düzensiz bir duruş sergiler, bu da cemiyet için tehlike arz etmektedir. Hilmi Ziya, şairin anarşik görülmesinden ötürü kendine yer bulamadığı Platon’un *Devlet*’ini hatırlatır. Kur’an-ı Kerim’deki şair ve şiirle ilgili ayetlerde, şiirin tehlikesi görülebilmektedir. Fakat Peygamberin Kur’an-ı Kerim’den daha büyük bir mucize olamaz sözlerinden hareketle mensur olmasına

rağmen Kur'an-ı Kerim'deki kuvvetli secilerin, coşkun ifadelerin şiirden daha yüksek bir tesire sahip olduğunu ekler (Ülken 1958: 167; Ülken 1948: 541-542).

Eski insanların kimi zaman korktuğu kimi zaman medet umduğu sihirbaz kimselerin ilk şairler olduğunu düşünen Hilmi Ziya, bu kimselerin birer kahraman olduğunu belirtir. Medeniyet ilerledikçe şair ve kahraman ayrılmaya başlar. “Şairin ülkü dünyası, kahramanın iradesinde realite haline geldiği zaman ya şair bu realiteden ürktü ve hayal sukutuna uğradı yahut kahraman onu hülyacı ve gevşek bularak hor görmeye başladı. Napolyon’la Hugo’nun, Tasso ile Napoli kralının, Ovidius’la Augustus’un, Nef’î ile IV. Murad’ın münasebetleri böyle değil midir?” (1943a: 2) diye sorar Hilmi Ziya. Bu ayrışmanın sonucu olarak şairin “Sanat, sanat içindir.” görüşüne sığındığını ileri sürer. Şairi, dilin dehasındaki kıymetleri keşfedip, onları kendi mimari anlayışı çerçevesinde yeniden inşa eden bir kişi olarak tanımlayan Hilmi Ziya’nın nazarında şairin hakikati kıymetlerin hakikatidir (Ülken 1946: 9).

Hilmi Ziya, klasikler meselesini de tartışmaya açar. Bizim klasik olarak gördüğümüz Divan edebiyatının, Batı edebiyatı standartlarında klasik sayılmayacağını itiraf eder. Türk şiirinin asıl kuvvetli zamanının Anadolu’nun fethinden sonra olduğunu vurgulayan Hilmi Ziya, Mevlana gibi Farsça yazan şairlerin dahi eserlerinde Türkçe gazellere yer vermeye başladığını ifade etmektedir. Gülşehri, Şeyyad Hamza gibi önemli şairlerin de burada yetiştiğini ve bunlara ek olarak Sultan Veled, Yunus Emre, Âşık Paşa gibi oldukça başarılı şairlerin var olduğunu söyler. Türk şiirinin bu lirik ve mistik şairlerle beraber şekillendiğine inanan Hilmi Ziya, Osmanlı’nın yükselişiyle Türk şiirinin de yükseldiğini, yine bu devirde saray, tekke ve halk şiiri olarak bir ayrıma gidildiğini belirtir (Ülken 1948: 545-546). Hilmi Ziya’nın Türk şiirini incelediği derli toplu bir eseri olmamasına rağmen yazılarında yer yer Yahya Kemal’i, Ahmet Hamdi Tanpınar’ı ve Asaf Halet Çelebi’yi beğendiğini paylaşır.

3. Anadoluculuk ve Destan Geleneği

Anadolu, Hilmi Ziya için birçok açıdan özel bir yere sahiptir. Düşüncelerini şekillendirirken dahi, Anadolu’yu merkeze alarak hareket etmektedir. Elbette onun bu yaklaşımı, öncülüğünü yaptığı ve bir süre Anadoluculuk -kendi deyimiyle Memleketçilik- hareketi içerisinde kalmış olmasıyla açıklanabilir. Anadoluculuk hareketinin siyasallaşmasından rahatsız olan Hilmi Ziya, hareketten ayrılmasına rağmen, daha sonraki yıllarda yaptığı çalışmalarda aynı fikri arka planı korumayı başarmıştır. 1938 yılında çıkardığı *İnsan* dergisinde, Anadolu’ya nasıl ulaşılacağını anlatır. Bu dergide kaleme aldığı “Memleketi Tanımak” makalesinde, gözümüzü kendimize çevirmemizin gerekliliğini savunur. Daha evvel Ahmet Mithat Efendi’nin Garbı ararken folklorla sırtını döndüğünü, Ziya Gökalp’ın ise, tekrar folklorla dönmüş olmasına rağmen, onu, hayatın içinde aramak yerine kitaplarda aradığını iddia eder (1938: 377). Bu nedenle gelişip ilerleyebilmek için kendi rönesansımızı yapmamızı arzularken, seçilecek yolu Anadoluculuk olarak ilan eder.

Milliyetçilik hareketlerinin hız kazandığı bir dönemde düşünce ve yazı hayatının içinde olan Hilmi Ziya, terminolojik tartışmalar çerçevesinde “Türk tarihi” ifadesinin Türkistan’ı çağrıştırdığını ileri sürerek, esas olanın “Anadolu tarihi” olduğunu belirtir. Bu doğrultuda “İznik Destanı” şiirini ve “Anadolu Örfü ve Destanlar” makalesini yazar. Türk tarihi ile de ilgilenmiş olan Hilmi Ziya, bu tarihi Malazgirt Zaferi ile başlatır. Bu görüşün Yahya Kemal’e ait olduğunu söyleyenler bulunsa da, Mehmet Kaplan, 1919 yılında bu fikri ilk ortaya atanın Hilmi Ziya olduğunu, Yahya Kemal’in ise benimsediğini ifade eder (Kaplan 1998: 179). Aynı eserde Kaplan, Anadoluculuk ile ilgili araştırma yapacak olanların *Anadolu Mecmuası* ve Hilmi Ziya

üzerinde ısrarla durmalarını tavsiye eder.

Hilmi Ziya, Anadoluçuluk temelinden güç alarak edebiyat sahasında birtakım fikirler öne sürmüştür. Anadolu'nun içinde İslamî edebiyatla teması zayıf kalan kuvvetli bir folklor olduğuna dikkat çeken Hilmi Ziya, "*Mevlana, Yunus, Fuzuli, Galib, bize ruhun yükselişine ait en ince bir sübjektivizm ve sembolizm verirlerken, öteki şiir henüz ayıklanmamış malzemesi içinde endişesiz, dramsız, fakat saf ve gürbüz bir objektivizm hazırlamaktadır*", (1949a: 5) der. Ona göre yapılması gereken, öncelikle halk şiirindeki destanı gün yüzüne çıkarmaktır. Böylece modern insanın aradığı tabiat temeli bulunmuş olacaktır. Yapılacak itirazların yersizliğine atıfta bulunarak, bunun paganizme dönüş olmadığını, aksine her millet gibi köklerimizde var olanın fark edilmesi olarak dile getirir. Hilmi Ziya, bugünün sanatına giden yol Yunus'la Köroğlu'nun arasındadır, tespitini yapar (1949a: 5). Ona göre, İslam âleminin modernlikten ve gelişmişlikten geri kalışı, atılan yanlış adımların sonucudur. Söz konusu yanlış adımlar, "eski ağaç üzerine aşı yapılabilecekken, kökünden kesilmesi" (Ülken 1950: 2) şeklinde tarif edilebilir. Bu bakımdan Hilmi Ziya, sık sık yeni medeniyetin eskiden geçtiğini vurgulamaktadır.

Eski ve yeni, klasikle modern arasındaki bağın güçlendirilmesi, aynı zamanda gelişmişliğe katkı sağlamaktadır. "Tekamül" kavramıyla karşılanabilecek bu bağın güçlendirilmesi için, destanlarımızın canlandırılmasına ayrı bir önem veren Hilmi Ziya, çalışmalarını bu noktaya yöneltmiştir. Onun için destan türü bütün edebî türlerin ilkel halidir. Destanı insanlık tarihinin şerefi olarak görmesi ve destana gitmenin aslında insana gitmek olduğu fikrini savunması, ona verdiği değerin göstergesidir. Ona göre destana şairlerin hayallerinden veya raflardaki kitaplardan ulaşılamayacaktır; ancak bir tarihin canlı izlerinin vesilesiyle erişilecektir. Nitekim "halkın kulağında çınlayan kolektif bir diyapazon sesi" olarak tanımladığı destanın, bir süre sonra insanî tek bir ses haline geleceğini ifade eder (Ülken 1943b: 4). Destanların teşekkülünde, her destanın ananevi menşeyini temsil eden bir "başlangıç devresi" olduğunu, cemiyetin millet olmadan önce yaşadığı göçlerle destanların mahalli cereyanına etki eden "yer değiştirme devresi"nin görüldüğünü, onu takip eden devrede, destanın muhite uyararak tebellür ettiğini belirtir (Ülken 1924a: 27). Edebi türlerin destanla münasebeti hususunda da Hilmi Ziya, şu tespitlerde bulunur:

"İlk tarih, destandır. İlk şiir, onunla başlamıştır. Lirik şiir, ondan ayrıldıktan sonra yine uzaktan bağlarını sakladı. Trajedi ve dram onun evlatlarıdır. Opera onun yeniden ve daha zengin sahneye çıkması değil midir? Roman (hele bugünkü sosyal ve büyük roman) nesir kılığında destanın canlanmasından başka nedir? (...) Destan şeklini değiştirmiştir. Hamsî şiir olarak, sokak şiiri olarak, opera olarak, roman olarak, halk masalı ve fantastik eser olarak aramızda yaşıyor. Köklerini daima yaşanmış tecrübeden ve onun halk içinde ve halkın gayri şuurundaki akislerinden alan destan, sanatın hakiki köküdür. Edebi nefhası yüksek olan her şair kendini orada bulmadan ve oradan çıkarmadan ve bir bakımdan kendi ufkunun İnsanî destanına yeni bir şey katmaktan geri kalmayacaktır." (Ülken 1943b: 4).

Neredeyse bütün edebî türlere, hatta sanata kaynaklık eden destan geleneğinde, hakiki destanların yanı sıra yapma destanlar da bulunmaktadır. İkisini birbirinden ayırabilmek için bakılacak temel nokta, destanın halkın kendi kahramanlarını ve halk değişlerini barındırmasıdır. Hilmi Ziya, şairlerin destanları yazarken bu temel noktadan hareketle, destanı yazılacak olan milletin doğuşundan kurtuluşuna kadar bütün hikâye parçalarını ortaya çıkarmanın yanında halk şarkılarını derlemeyi kendine görev edinmesinin elzem olduğunu belirtir. Yapılacak titiz çalışma sırasında şairin karşılaşıcağı güçlükleri göz önünde tutarak, "*Şiiri gündelik sözden ayıran onun kafiyeli ve vezinli olması değil, lirik cümlelerin kaybedilmemesi olduğu için destan, bu uzun hikâyeleri, istediği şekilde, pekala bir lirik cümle içine koyabilir. Yeter ki, onun*

kaynağı olan halk deyişini bulabilsin.” (Ülken 1949b: 4) diyerek yol gösterir.

Destan geleneğinde milli destanların uyanışına şahitlik edilen bir dönem görülür. Söz konusu uyanış kimilerince bir irtica olarak değerlendirilirken Hilmi Ziya, aksi görüşü savunur ve bunun bir mazi hayranlığı olmadığını belirtir. Muhaliflere verilecek en güzel cevabın eser vermekten geçtiğini düşünür. Bu noktada ortaya çıkan başka bir tartışma vardır. Destanlar yeniden ortaya koyulurken, hangi kaynaktan yararlanmak gerektiği zihinleri meşgul etmiştir. Kimilerine göre, Türk dünyasından destanın kaynağını almak gerekirken, kimilerine göre ise, Türk destanının kaynağı Anadolu olmalıdır. Söz konusu ikiliğin bir gün sona ereceğini düşünen Hilmi Ziya, Anadolu’daki destan motiflerinin İslamîleşmiş olmalarına ek olarak, aslen Orta Asya’dan geldiğine işaret eder. Hilmi Ziya, Türk destanlarını İslamiyet’ten önce ve sonra olmak üzere iki grup altında sınıflandırır. İslamiyet sonrası destanlarının Anadolu destanları olduğunu söyler ve bu destanları “Anadolu’nun fethine dair olanlar” ve “lirik veya epik münferit vakalara dayanan destanlar” olmak üzere ikiye ayırır (2013: 264-267). Hilmi Ziya, başka bir eserinde bu iki gruptan birincisinde öne çıkanın hamasi şiir olduğunu ifade ederken, ikincisinde, memleketin asıl beşeri karakterini çizen destan parçalarının varlığına dikkat çeker ve söz konusu parçaların bir araya getirilebileceğine değinir (Ülken 1943c: 5). Destanları anlamak ve yeniden yazmak her sanatkar için farklı bir anlayışla gerçekleşebilir. Hilmi Ziya, destanların yeniden yazılması meselesine verdiği önemle onların geleceğin şekillendirilmesinde kullanılabileceğini savunur. Bu yapılırken,

- Destanların aslî deyiş tarzları ve lirik ifadeleri saklanmalı
- Destanların şekli bozulmamalı
- Mevzunun bugünkü milli hayata uygun ve yaşamakta olan cihetleri kuvvetlendirilmeli, bugünün hayatına uymayan ve arta kalan (survivant) hale gelmiş cihetleri kaldırılmalı
- Vezinli kısımlarının ritmi ve özü düzeltilerek saklanmalı, hatta genişletilmeli, nesir kısmı da aynı ruhtan mülhem olarak manzum hale getirilmelidir (Ülken 2013: 269).

Hilmi Ziya, belirttiği bu ölçüler çerçevesinde destanların yeniden yazımı ile ilgilenen şairlerin var olduğunu söyler. Bu şairler, Köroğlu adlı eseriyle Ahmet Kutsi Tecer, *Kerem* ve *Yunus Emre* eserleriyle Adnan Saygun, *Destan* ile Orhan Veli’dir (Ülken 2013: 271). Destanlar konusundaki hevesi, Hilmi Ziya’yı adını saydığı şairleri takdir etmeye yöneltirken, ilgisinin onlardan çok daha evvel benzeri çalışmaları yapan Ziya Gökalp’ın destan telakkisinden kaynaklandığını itiraf eder. Hilmi Ziya, şapirografla (bir tür baskı makinesi) çıkardıkları dergide *Altın Armağan* ve *Gökbayrak*’tan esinlenerek kahramanı Cengiz olan *Hazar Atlısı* adını taşıyan bir destanı hevesle kaleme aldığını söyler (Ülken 1943b: 5). İlerleyen zamanlarda Ziya Gökalp’ın çalışmalarını yetersiz bulur ve halkın içine karışarak halk masallarını derler.

4. Hilmi Ziya’nın Destansı Şiirleri

Doğu ve Batı sentezini, dayanak noktası Doğuda kalmak şartıyla ve tam anlamıyla gerçekleştirebilen nadir kişilerden biri olan Hilmi Ziya, derin bilgi birikimini şiir sahasında da göstermiştir. Bu anlamda gerek Doğu şiirinde gerekse Batı şiirinde yetkin bir konuma sahip olmuştur. Ona göre şiir, mana ve ahenk açısından bir birliktelik oluşturmalıdır. Herhangi birinin diğerine üstünlüğü kabul edilemez. Şiirde mana kelimelerle sağlanır ve onlar olmadan ahenk ve ritim sağlanamayacağı gibi, ahengi temin eden diğer unsurlar olmadan, yalnızca kelimelerle gerçek şiire ulaşamayacaktır. Daha önce belirtildiği üzere, Hilmi Ziya için şiir, en üstün sanat şeklidir. Öyle ki şiirin bu misyonu neticesinde önemi bir kat daha artmaktadır. Böylesine önemli bir türü, amaçları doğrultusunda kullanmaktan çekinmeyen Hilmi Ziya, daha

Mülkiye sıralarındayken giriştiği destanları yeniden yazma işinde, şiirden çokça faydalanmıştır. “Destan ve İnsan” makale serisindeki şu ifadeleri gösterdiği çabayı anlatmaktadır:

“Manzum trajedi halinde Tahir’le Zühre’yi yazdım. Halûk, opera komik halinde Âşık Garip’i yazdı. Ziya Gökalp’ın yetiştirdiği hececiler, sunî destancılardan ortalığı boşaltmamıza henüz imkân yoktu. Yapacağımız iş çok çetin ve yol uzundu. Birkaç cereyanla birden tek başımıza uğraşmak lazımdı. 1) Mücerret Tanzimat sanatı, 2) Mücerret Turancı sanat, 3) Mücerret İslamcı sanat. Ve bütün bunların yerine müşahhas, reel, yaşanmış bir destan ve folklordan çıkan insanî sanatı koymak için ‘Hercule’ kuvveti lâzımdı. İğneyle kuyu kazar gibi yıllarca Anadolu’da çalışmak; folkloru toplamak, halk musikisini toplamak, Mithat Efendilerin ‘Acem basması’ diye lanetlediği asıl destan köklerini sahaflardan kurtarmak, Garbın büyük destan ve opera örnekleri üzerinde çalışarak bunlardan yeni terkipler yapmak... İşte yolumuz üzerindeki aşılması çok güç uzun merhaleler bunlardı.” (Ülken 1943b: 5).

Tahir’le Zühre, Hilmi Ziya’nın ilk şiir denemesi sayılabilir. Fakat bu eser, Hilmi Ziya’nın yayımlanan külliyatı içerisinde bulunmamaktadır. Söz konusu eserden alınmış bir kısım olan “Kaf Dağı” şiiri, *Anadolu Mecmuası*’nda 1924 yılında yayımlanmıştır. Hilmi Ziya Türk destanlarının yeniden yazımı sırasında Latin-Yunan kaynaklarına da gidilmesini istemiştir. Anadoluçuluk fikri etrafında konuya eğilen Hilmi Ziya, bizim köklerimizde de var olduğunu düşündüğü Latin-Yunan kaynaklarını, tıpkı Batılıların kullandığı gibi kullanmamızı arzulamıştır. Kendi çabalarının yanı sıra Haluk Nihat Pepeyi’ye destanlara yönelmesi hususunda önerilerde bulunmuştur. Hilmi Ziya, “Tahir’le Zühre”den başka, “Destanlar Dünyası” (1921), “İznik: Battal Gazi Destanı’ndan” (1923), “Bir Fetih Destanına Başlangıç” (1949) adlı şiirleriyle destanların yeniden yazımına katkıda bulunmuştur.

Hilmi Ziya’nın destan denemeleri, destanların yeniden yazımına uygun olup, uzun manzumelerdir. *Tahir’le Zühre*’yi manzum trajedi olarak oynanması için yazan Hilmi Ziya, aynı eseri Haluk Nihat Pepeyi’ye de yazdırmıştır. Hilmi Ziya’nın bu eserinin herhangi bir baskısına rastlanmadığından dolayı, *Anadolu Mecmuası*’nın üçüncü sayısında yayımladığı, onun küçük bir parçası olan “Kaf Dağı” üzerinden çeşitli değerlendirmeler ve incelemeler yapılabilmektedir. Şiir; Tahir, Sultan ve Mesut’un karşılıklı konuşmalarından oluşmaktadır. Tahir’in Kaf Dağı’nda haydutlarla ve devlerle olan mücadelesi, özne konumundaki Tahir’in kendi ağzından anlatılır. Buna karşılık Sultan ve Mesut, onu takdir eden ifadelerle şiire katılırlar. Bilinen Tahir’le Zühre hikâyesinde yer almayan Mesut, şiirde yalnızca iki kez görünür ve ikişer mısra söyler.

Nazım birimi beyit olan şiir, doksan beyitten müteşekkildir. Elbette bu şiirin, *Tahir’le Zühre*’nin bir parçası olduğu düşünülecek olursa, şiirin aslının oldukça uzun olduğu sonucuna varılabilir. Hilmi Ziya, bir nevi destan yazma amacını taşıdığından dolayı, buna uygun olan kafiye biçimini seçmek istemiştir. Bu nedenle mesnevilerde görülen “aa, bb, cc” şeklindeki kafiyelenişi uyguladığı görülmektedir. Ses benzerliği sayısı noktasında ise, daha çok zengin olmak üzere, tam, tunç ve cinaslı kafiye kullandığı görülmektedir. Kafiye hususunda, Yahya Kemal’in şiirlerinde sıkça karşılaşılan, görünüşte kafiye bulunmayan ancak kulağın yadırgamadığı ses benzerliğine sahip olan kelimelerle ses uyumu aradığı gözlenmektedir. Cem Dilçin, Türk şiirinde bu kafiye kullanımına dair şu ifadeleri kullanır:

“Genç şairler, kulak uyağı dışında Arap harfleriyle yazılışları birbirine uymayan sözcüklerle bol bol uyak yaptılar. Sonraları bu görüş, Arap harfleriyle sonu ayn’la yazılan sözcükler ile sonu yumuşak g ile yazılan Türkçe sözcükleri uyak yapma yolunu açmıştır. Bugün böyle uyaklı sözcükler Latin harfleriyle yazıldığında uyaksız gibi görünmektedir. Fakat Arap

alfabesindeki ayn harfinin Türkçede yumuşak g gibi telaffuz edilmesi Türkçedeki sözcük sonundaki yumuşak g sesinin de kendinden önceki ünlüyü uzatma özelliği, böyle sözcükler arasında ses benzerliği doğurmaktadır.” (Dilçin 2000: 83-84).

Hilmi Ziya, Cem Dilçin’in işaret ettiği bu duruma,

“Yaralı göğsünden çıkan bu sada
Gürleyen gök gibi aksetti dağ dağ”

beytiyle örnek vermiştir. Şiirde hecenin on birli ölçüsü kullanılmıştır. Hece sayısındaki uyumu yakalamak için bazı kelimelerde hece sayısını düşürme yoluna gitmiştir.

“Devin mağ(a)rasiyla aramızda var
Sedd-i Çin gibi bir aşılmaz duvar”

Hilmi Ziya başka bir beyitte, hem kafiye uydurmak için hem de kendisinin sıkça söz ettiği halk deyişini koruyabilmek için kelimenin yazılışına harf eklemiştir.

Çıkarmak için ben bu büyük hıncı
Atıma atladım, çektim kılı(n)cı

Kaf Dağı şiirinde nadir de olsa rastlanılan ahenk özelliklerinden biri de iç kafiyelerdir. Hilmi Ziya, yer yer mısraların ortasında kafiye kelimesi kullanmıştır. Ayrıca şiirimize Servet-i Fünuncularla giren anjanbımanın örneklerini de şiirin kimi yerinde vermiştir.

“İniyor şu ürke(n) ceylan üstüne
Bu dağları sara(n) karanlık da ne
Acı Acı ötüp kuş sürüleri
Birden havalandı, baktım ileri
Rüzgar, fırtınadan kaçan bir çoban
Gibi bulutları sürdü... Arkadan
Gök gürültüsünü andıran sesi
İşitildi devin boğuk nefesi”

Kaf Dağı şiirinin taşıdığı amaç sebebiyle daha yalın bir dille yazıldığı görülmektedir. Fakat yine de Hilmi Ziya şiirin belli kısımlarda imgesel bir anlatım tercih etmiştir. Şiirde görülen devler, Simurg, Kaf Dağı, Gave, ejder gibi kelimeler, bu anlatıma yardım etmektedir. *Tahir’le Zühre*, onun küçük bir parçası olan “Kaf Dağı” şiiri özelinde değerlendirildiğinde, Hilmi Ziya’nın bu mecradaki ilk eseridir. Buna rağmen oldukça başarılı bir destansı anlatım şiir boyunca dikkati çekmektedir. Kafiye düzeni, beyitler arasındaki ilgi ve kullanılan dil, şiirin destansılığına katkıda bulunan diğer unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Hilmi Ziya’nın aynı çabanın ürünü olarak kaleme aldığı diğer eser, birçok romana da konu olan Battal Gazi Destanı’ndan alınmış küçük bir parçaya tekabül eden “İzник” şiiridir. “İzник”, 18 Ağustos 1339/1923 tarihinde yazılmış olmasına rağmen *Anadolu Mecmuası*’nın 1 Nisan 1340/1924 tarihli ilk sayısında yayımlanmıştır. “Kaf Dağı” ve “İzник” şiirleri arasında birtakım benzerlikler göze çarpmaktadır. Her iki şiir de hecenin on birli ölçüsüyle beyitler halinde yazılmış olmakla beraber yine mesnevi tipi kafiye kullanılmıştır. Altmış altı beyitten müteşekkil olan şiirde genellikle tunç kafiye kullanılırken zaman zaman zengin kafiye de yer verilmiştir.

İzник şiirinde I. Haçlı Sefer’i sırasında I. Kılıçarslan’ın göstermiş olduğu destansı kahramanlık etkileyici bir üslupla anlatılmaktadır. 1095 yılında Clermont Konsili’ni toplayıp

Kudüs'ü Müslümanlardan almak amacıyla planlar yapan Hristiyanların karşısında kahramanca savaşan Selçukluların şanlı tarihi şiirin mısralarında hissettirilmektedir. Hilmi Ziya, şiirinde Kudüs aşkına I. Haçlı Seferi'ni düzenlemek için çabalayan komutan Godfrua'nın, Haçlı ordusunu toplayabilmek için bütün Avrupa'yı gezen "Küçük Pierre" lakaplı keşiş L'ermite'in ve "Deus Vult (Tanrı istiyor)" sloganı ile Haçlı ordusunu kıskırtan Papa Urban'ın ismini sıkça tekrarlar. Onların emellerinin anlatıldığı mısralar şu şekildedir:

*Avrupa kalkalı Kudüs aşkına
Bir asır girmede kılıçlar kına*

*Godfrua bir engin rüya içinde
Fağfur sarayları seyretti Çin'de
(...)
Bütün Garbı "L'ermite" gezdi yalnayak
Vahşileri sürdü kırbaçla dayak
(...)
'Cihana taç olan muazzam Roma
İsa aşkı için yol ver orduma'*

*Bu ses korkuturdu Papa Urban'ı
'Bu emre yarattı dedi, Hak beni'*

Ayrıca, Bizans'ın bayrağındaki altın armalı kartala da göndermede bulunan Hilmi Ziya, şiirlerinde destanlara ne kadar hâkim olduğunu göstermesinin yanı sıra derin tarih bilgisini de okuyucuya açmaktadır. İznik'te gözü dönmüş olan Haçlılara karşı duran I. Kılıçarslan, Seyyid Gazi ve Hasan Gazi'nin mücadelesi ise şu mısralarda canlandırılmaktadır:

*Genç Kılıçarslan'ın çıkınca adı
Nemse güneşini bulut kapladı*

*Atından inerek "Seyyid Gazi" de
Türk sultanı verdi İslam'a müjde
(...)*

*Hasan Gazi kattı tozu dumana
Saldırdı yıldırım gibi düşmana*

Destanların yeniden yazımı hususunda Hilmi Ziya'nın özellikle üstünde durduğu "halk deyişini yakalayabilmek" düsturu, "İznik" şiirinde de yürürlüktedir. "Yedi başlı ejder, bin başlı yılan" gibi efsanevi yaratıklar, gökten inen melekler gibi söylemler, şiirin destansı havasına katkı sağlayan unsurlardır. Öte yandan Hilmi Ziya, Dede Korkut, Hallac-ı Mansur, Cebrail ve Hz. Ali'nin kılıcı Zülfikar ile çeşitli göndermelerde bulunur.

Destanlar dünyasının kapısından giren Hilmi Ziya, "Destanlar Dünyası" adını taşıyan şiirinde Leyla ile Mecnun'un, Ferhat ile Şirin'in yer aldığı bir dünyayı anlatmaktadır. "Destanlar Dünyası"nın nerede yayımlandığına dair herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte Ali Çankaya'nın hazırladığı *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler* adlı kitabın Hilmi Ziya ile ilgili bölümünde 1921 yılında yazıldığına dair bir ibare vardır (1968: 1678). Şiir, dörtlülükler halinde 7+7 duraklı on dörtlü hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır. Şiirin ilk dörtlülüğünde "abab" şeklinde

çapraz kafiye kullanılırken, diğer dörtlüklerde ilk iki mısra kendi arasında ve diğer iki mısra kendi arasında kafiyelenmektedir. Şiirin son iki dörtlüğü şöyledir:

*Ferhad elinde kazma dağları dele dele
Köroğlu nara atıp çıkıyor Çamlıbel'e
Mecnun çöllere düşüp Leyla'sını arıyor
Su başında Gülizar saçlarını tarıyor
Hayal nehri akıyor tatlı çağültularla
Ben bu harabelerden kurtulup çıktım yola
İçimdeki ezeli neşeyle çağırıyorum
İsrafil'in sûriyle cihana çağırıyorum*

Hilmi Ziya, destanlardan kesitler sunduğu bu şiirinde, destanların yeniden yazılması ve canlandırılması konusundaki çabalarını öne çıkarmak istemiştir. Bu nedenle "Destanlar Dünyası"na girmiş ve yıkık bir şekilde bırakılmış olan destanların canlanması hayalini büyük bir neşe ile gerçekleştirmeye çalışmıştır. Kimine göre öldü denilen eski destanları "İsrafil'in sur"u ile adeta yeniden canlandırmaya çalışmaktadır.

Destanların canlandırma çabasının sonuncusu, "Bir Fetih Destanına Başlangıç"tır. Şadırvan dergisinde yayımlanan şiir, 8 Nisan 1949 tarihini taşımaktadır. Diğer şiirlere nazaran daha geç bir tarihte yazıldığı görülen bu şiir, Hilmi Ziya'nın uzun bir aradan sonra yazılmış olmasına rağmen, aynı amaca sadık kalan, yeni bir destansı şiir örneği olarak dikkat çekmektedir. Bu durum, onun anlayışındaki tutarlılığın kanıtıdır. "Bir Fetih Destanına Başlangıç", yirmi bir beyitten oluşurken, hece ölçüsünün on dörtlü kalıbı ile yazılmıştır. Hilmi Ziya, büyük oranda tam uyak kullandığı şiirinde, mesnevi tipi kafiye düzenini tercih etmiştir.

Muhteva açısından bakıldığında, şiirde yine bir kahramanlık anlatılmaktadır. Bu kahramanlık hikâyesi, Türk milletine Anadolu'nun kapılarını açan Malazgirt zaferi üzerinedir. Şiirde Türklerin Anadolu'ya gelişi, burada verdikleri fetih mücadelesi tarihe uygunluk ve destansılık gözetilerek yazılmıştır. Hilmi Ziya, "Türklerin tarihi Malazgirt ile başlar" fikrini, bu şiir ile somutlaştırmaya çalışmıştır. Şiirin ilk mısraları şöyledir:

*Yeni bir Oğuz seli koptu Asya'da bakın
Hep böyle dalgalarla koşanlar akın akın*

*Kırılırdı Batımın muazzam setlerinde
Yalnız köpüktü kalan o sellerin yerinde*

*Bu sefer Mülk-i Rûm'a azm eden Selçuk Bey'i
Baştanbaşa Hak için fethetti bu ülkeyi*

Hilmi Ziya, Anadolu destanlarında insanlığı bulmayı tercih etmiştir. Bu yol için çalışmalarını hazırlamasının yanı sıra, Haluk Nihat Pepeyi gibi yetenekli arkadaşlarını da destan yazmaya teşvik etmiştir. O, müşahhas olanı mücerrete yeğlemiş ve onun izini sürmüştür. Hilmi Ziya, destan için duyduğu heyecanı her devirde taze tutmanın Türk milletini yükselteceği inancını taşımıştır.

Ayrıca Hilmi Ziya'nın ilk şiirleri arasında kendisinin çıkardığı *Mihrap* dergisinde yayımladığı, "Geldim" (1921), "Eski Tarz Gazel" (1923), "Gece ve Güneş" (1924), "Son Sefer" (1924) şiirleri yer almaktadır. Onun destan denemeleri dışında bireysel duyguların ağır bastığı şiirlerine rastlamak mümkündür. "Gemi", "Tereddüt", "Bir Arkadaşa", "Şarap", "Cesaret",

“Yalnızlık”, “Kar” bu doğrultuda yazılmış şiirlerdir. Hilmi Ziya’nın bir de “Yıldızlara Kadar” adını taşıyan mensur bir şiiri vardır. “Tereddüt” şiirini Ahmet Haşim’e ithaf ederken, “Eski Tarz Gazel” şiirini Fuzuli’ye ithaf etmiştir.

5. Sonuç

Doğru ve güçlü bir toplumsal yapı oluşturmak isteyen Hilmi Ziya, söz konusu amacını sosyolog kimliği ile yaptığı araştırmalara yöneltirken, filozof kimliğiyle, amacının fikri alt yapısını oluşturmuştur. Köy köy gezdiği Anadolu şehirleri üzerine anketler, monografiler hazırlamıştır. Elde ettiği veriler neticesinde meydana gelen teorik zemin üzerinde pratiğe yönelik çabalarından biri de edebî ürünler ortaya koymak olmuştur. Bu bakımdan yazdığı şiirlerde destanlara büyük önem vermiş ve onları yeniden yazma girişimlerinde bulunmuştur. İlk zamanlar takip ettiği Ziya Gökalp’ın çizgisinden uzaklaşarak, kendi yolunu ve anlayışını bulmuştur. Yazı hayatı boyunca farklı alanlarda birçok eser ortaya koyan Hilmi Ziya, şiirlerini de bu eserleri arasına katmıştır. Çoğu kendi çıkardığı dergilerde yayımlanan bu şiirlere kronolojik olarak bakıldığında, bütün bir ömrü boyunca yazmaya devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle Hilmi Ziya’nın bugüne ulaşan on altı şiirinden daha fazlasının olduğu ileri sürülebilir. Nitekim Hilmi Ziya’nın kendi eliyle yazdığı özgeçmişlerinde basılmamış eserleri kısmında, *Şiirler (1945)* adını taşıyan bir kitap bulunmaktadır. Görülüyor ki Hilmi Ziya, bir kitap oluşturacak kadar şiir yazmıştır, fakat bu şiirlerden sadece on altı tanesi dergi sayfalarında yer alarak elimize geçmiştir.

Hilmi Ziya, sanat, edebiyat hakkındaki görüşleriyle olsun, bu alanlardaki uğraşlarıyla olsun, Türk aydınından beklenenleri yerine getirmiştir. Elbette asıl yönünü teşkil eden sosyolojik çözümlenmeleri, felsefi bakış açısı ile birleştirdiği sanatçılığı, onu ölümsüz ve saygı duyulması gereken bir entelektüel yapmıştır. Durmadan çalışarak hayatını ilme ve sanata, ülkesinin değerlerine vakfeden Hilmi Ziya, bir değer olarak her yönüyle bilinmesi gereken bir şahsiyettir. Şairliği ise, incelenmeye ve anlaşılmaya muhtaç bir biçimde bakirliğini korumaktadır.

KAYNAKÇA

- ÇANKAYA, Ali (1968), *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler IV*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (2000), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (1998), *Edebiyatımızın İçinden*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KAYNARDAĞ, Arslan (1979), "Sanatçı ve Estetikçi Olarak Hilmi Ziya", *Sosyoloji Konferansları*, (17): 50-55.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1924a, Nisan), "Anadolu Örfü ve Destanlar 1", *Anadolu Mecmuası*, (1): 25-32.
- _____ (1924b, Nisan), "İznik", *Anadolu Mecmuası*, (1): 7-11.
- _____ (1924c, Haziran) "Kaf Dağı", *Anadolu Mecmuası*, (3): 94-97.
- _____ (1936, Mayıs), "Sanatta Süreklilik", *Gündüz Sanat ve Fikir Dergisi*, (2): 39-41.
- _____ (1938, Ekim), "Memleketi Tanımak", *İnsan Mecmuası*, C. 1, (5): 377-379.
- _____ (1943a, Ocak), "Şair ve Kahraman", *Ülkü*, (31): 2-3.
- _____ (1943b, Nisan), "Destan ve İnsan 1", *İnsan Mecmuası*, C.3, (22): 3-6.
- _____ (1943c, Mayıs), "Destan ve İnsan 2", *İnsan Mecmuası*, C.3, (23): 3-6.
- _____ (1946, Mayıs), "Şiir ve Poem", *Akademi-Fikir Hareketleri Dergisi*, (1): 8-9.
- _____ (1948), *İslam Sanatı 1-2*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- _____ (1949a, Haziran), "Sanatta Moderne Giden Üç Merhale", *Şadırvan*, C. 1, (12): 5.
- _____ (1949b, Mayıs), "Hakiki Destan, Yapma Destan: Halk Deyişini Yakalayabilmek", *Şadırvan*, C.1, (8): 4-5.
- _____ (1949c, Nisan), "Bir Fetih Destanına Başlangıç", *Şadırvan*, (2): 9.
- _____ (1950.02.20), "Kendimize Dönüş", *Yeni Sabah*: 2.
- _____ (1956), "Bedii Değerin İçtimai Rolü", *A. Ü. Türk ve İslam Sanatları Enstitüsü Yıllık Araştırmalar Dergisi*, C. 1, (5): 29-36.
- _____ (1958), *Felsefeye Giriş 1-2*, Ankara: A. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- _____ (1965), *Değerler, Kültür ve Sanat*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlük Konferansları Serisi.
- _____ (1968a), "Estetik Değer 1", *Hisar*, C. 8, (56): 4-7.
- _____ (1968b), "Estetik Değer 2", *Hisar*, (60): 6-9.
- _____ (2003), *Şeytan'la Konuşmalar*, İstanbul: Ülken Yayınları.
- _____ (2013), "Kültürümüzün Kaynakları", *Millet ve Tarih Şuuru*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

EK: Hilmi Ziya Ülken'in Şiirleri**KAF DAĞI****Tahir'le Zühre'den**

Tahir:

Bu sefer saraya ederken veda
 Bana kemendini atmıştı sevda.
 Kaf Dağı'na geldik tam bir haftada
 Daha bir iz yoktu henüz ortada.
 Yüksek bir yaylaya kurduk çadırı
 Çehreler hasetle kinden sapsarı.
 Hepsi kavga eder bir garip huyla;
 Kimi yaklaşıyor sorar korkuyla
 Dört nala kim geçer şu karşı çayı?"
 Biri: "Kim düşürür şu atmacağı?"
 Diye rakibini ister denemek.
 Düşünmezlerdi ki, bunlar boş emek.
 Güneş bulutlara bir arslan şekli
 Çizerken orduyu altın benekli
 Bornozuyla sardı muhteşem gece.
 Bana diş bileyen alay gizlice
 Toplanıp o sabah inerken suya
 Düşürmek istedi beni pusuya.
 Şimdiden unuttu herkes yarını:
 Haramîler almış dağ başlarını!
 Hepsi düşman oldu o andan bana
 Bu haber çıkınca kaçan kaçana.
 Devlin mağrasiyla aramızda var
 Sedd-i Çin gibi bir aşılmaz duvar
 Müşküldü orduyu geçirmek cidden
 Bir kaza çıkmadan bu dar geçitten.
 Dağlar sarp, geçitsiz, kayalar yalçın
 "-Ben yalnız kalırım, varın siz kaçın!"
 Diye neferimi çaldım: Yâ Vedûd!
 Çullandı üstüme bir sürü haydut.
 "-Siz değil, karşıma çıksa cehennem
 Ateşten ağzına açıktır sinem."
 Kılıçlar parladı, alevlendi cenk
 "-Var mıdır benimle boy ölçüşecek?"
 Diye nâra attım, çıktı göklere;
 Önümde akardı kandan bir dere.
 Biri çıktı esmer, iri gövdeli
 Dedi: "-Bu mu meydan okuyan deli?"
 Bu alçak gurura çok içerledim;
 Sıktım boğazını ve hançerledim,

İlk karşı çıkana çalınca güzü
 Bir anda hepsinin sarardı yüzü!
 Yaradan deyince: "-Ey kulum yürü!"
 Çil yavrusu gibi dağıldı sürü.
 Bir kayaya çarpan dalgalar gibi
 Haydutlar kırıldı...

Mesut:

Aman yâ Rabbî!
 Geldi yoldaşlara o zaman sıra.

Sultan:

Şeref verecektir bu kaç asra

Tahir:

Hepsinin gururu yüzünden belli
 Kimi sırma tuğlu, zümrüt kemerli
 Kimi palabıyık, belinde kuşak;
 Kiminin ardında bir yığın uşak
 Dostlarım yayladan seyretti cengi.

Sultan:

Kâfi mızrakların tatlı âhengi
 Bayıldım doğrusu bu cesaretle!

Tahir

Bakışları yapma, sözleri sahte.
 Bir elimde kılıç, birinde yayla
 Çıkınca meydana titredi yayla.
 Daha hızlı oktan, selden, dalgadan;
 Daha gürültülü bir kasırgadan;
 Bu mağrur alayın şanlı mevkibi
 Tepesine indim bir kartal gibi.
 "-Biriniz gelmesin, dedim yukarı!"
 Sordu: "-Sebebi ne?" en küstahları,
 "-Kim mâni olacak çıkmak istesem?"
 Dedim: "-Cevabımı şu çelik kalem
 Kızıl bir çizgiyle yazar sırtına!"
 Kopmadan çekildi hepsi fırtına
 Kanlı yelkeniyle denizde sisi,
 Ve suları yaran bir harp gemisi
 Gibi dört çevresi bulutla kaplı
 Bir tepede bayrak toprağa saplı
 Dalgalanırken ben, bekledim yalnız.
 Baktım ufuklar boş, enginler ıssız.

Sultan:

Tek başına kaldın devlerle demek
Eflâkı zapt eder bu kadar emek.

Tahir:

Ararken nerdedir devin sarayı
Seyrettim uzaktan şu manzarayı:
Devler dişlerini gıcırdatarak
Hepsinin elinde bir demir tarak
Kaynar kazanlara yığıldılar ceset,
Önlerinde vardı kelleden bir set.
İlerde bir orman ve en derinde
Ölü devler gibi mahşer yerinde
Toplanan bir sıra kefenli dağlar
Bu yanda bir gümüş şelâle çağlar.
Girdaplar yaparak kaynaşır dibi,
Ötede bir kartal yıldırım gibi
İniyor şu ürken ceylan üstüne.
Bu dağlan saran karanlık da ne?
Acı acı ötüp kuş sürüleri
Birden havalandı, baktım ileri:
Rüzgâr fırtınadan kaçan bir çoban
Gibi bulutları sürdürü... Arkadan
Gök gürültüsünü andıran sesi
İşitildi devin boğuk nefesi.
Bir saat uzaktan tutuldu güneş
Kim edebilirdi bu devle güleş.
Şimdiden sesiyle uçtu benizler.
Hepsi dönmek için bir arzu gizler.
Gökten ateş yağsa, kopsa yanardağ
Dedim geri dönmem, kaldıkça ben sağ.
Görünce devleri daha yakından
Bir anda sıyırdım kılıcı kından.
Arıyorken hepsi kaçacak delik.
Dediler: "-Yaptığın senin delilik."
Bense topladığım çürük ve kuru
Ağaçlarla örttüm bir boş çukuru
Sonra siper aldım bir sert kayayı
Dev geçti önümden, gererek yayı
Düşünce ayağı kayıp hendeğe,
Hemen bir ok attım iri gövdeye.
Fıskırdı bağrından dalgalarla kan
En vahşî insanın bağrını yakan
Bir sesle öyle bir iniledi ki,
Belki korkusundan yer altındaki
Ejder şakırdattı zincirlerini
Dişiyle kemirdi dev hançerini

Çıktı mezarından bütün ölüler.

Sultan:

Ecel kıskanarak sana diş biler

Tahir:

Devin hırıltısı fazla korkunçtu
Fakat tolgam çelik, yüreğim tunçtu.
Kızgın saç üstüne düşen kar gibi
Cenk içinde erir insanın kalbi
Yanardağ gibiydi soluyan ağzı
Nasıl kudurursa kasırğa bazı
Kökünden çamları öyle koparır
Elinde ezerdi dev çatır çatır.
Yaralı göğsünden çıkan bu sadâ
Gürleyen gök gibi aksetti dağ dağ.
Rüzgârlar inledi, dağlar titredi
Dedim: "-Yer almaz bu mel'ûn cesedi.
Derken kımıldadı, kalktı ayağa.
İlk önce bakındı bir sola sağa.
Dedim ki, silemez o yarasını
Kanıyla bulurum ben mağarasını.
Saklamak için dev benden izini
Alçak bir kayaya koyup dizini
Büyük dağa birden asıldı:
Kanlı pençesiyle yer, gök sarsıldı,
Güneşin tersine çevirdi arzı
Karanlık yapmanın bu müthiş tarzı
Getirdi geceyi vaktinden evvel.
Râm etti feleği o şeytanı el.
Gece kalbindeydi bu canlı dağın
Düştüm mü içine ben bir tuzağın
Simurg yüreğimi deldi. Bir küme
Bulutla Kaf Dağı çöktü üstüme.
Dalgalar köpürdü, gökler karardı.
Gözlerim nur için şimşek arardı.
İsterdim âlemi aydınlatacak
İzini bulmaya yansın bin ocak.
Karanlık dehşetle çöktü gitgide.
Bense hemen yakıp tuttum elimde
Bir meşale gibi çam ormanını
Bu yangınla gördüm akan kanını
Kırmızı bir çizgi şeklinde karda,
Aksederdi hâlâ sesi rüzgârda.
Çıkarmak için ben bu büyük hıncı
Atıma atlardım, çektim kılıncı;
Koştum doludizgin ardından devin

Atımla içine girdim alevin.
Gözlerimde şimşek, başımda duman
İçimde kaynardı coşkun bir umman.
Yolu haber aldım Arap Zengi'den.
Yedinci kat yerin dibine giden
Bu derin boşluğun içine daldım.
Cebrail'den ödünç bir kanat aldım.
Uçarak yetiştim bir günde deve.

Sultan:
Milletine oldun yeni bir Gâve

Tahir:
Bir Cengiz gibi yalçın kayadan
Girince önümde açıldı zindan.
Bularak mağrada o gizli yeri
Çıkardım ininden yatan ejderi.
Bir vuruşta kestim devin başını.

Sultan:
Sildin milletinin sen gözyaşını
Göğün kapısında, hilkatten beri
Şeytanın kurduğu tunç kuleleri
Aşkın kılıcıyla yıktın!

Mesut:
Böylece
Nurunla boğuldu o menhûs gece.

Hilmi Ziya Ülken, "Kaf Dağı", *Anadolu*, S. 3,
(Haziran 1340-1924), s. 94.

İZNİK

Avrupa kalkalı Kudüs aşkına
Bir asır girmedi kılıçlar kına
Godfrua bir engin rüya içinde
Fağfur sarayları seyretti Çin'de
Gittikçe büyüdü bu dehşetli çığ
Bir katır üstünde, elinde haçı
Bütün Garbı "Lermite" gezdi yalnayak
Vahşileri sürdü kırbaçla dayak.
Geldi kayserlerin büyük şehrine,
Bu mecnûn ordunun acep kastı ne?
"Cihana taç olan muazzam Roma!
İsa aşkı için yol ver orduma."

Bu ses korkuturdu Papa Urban'ı,
"Bu emre yarattı dedi, Hak beni."
Buhurdanlarından yükselen duman
Kasvetle dünyayı sardığı zaman
Gözleri gök mâî, saçları kumral
Roma'da toplandı on dokuz kıral.
İslam'a bu büyük harbi açanlar
Yola çıktı diye haykırdı çanlar.
Ateşten bir nehir, kandan bir nehir
Önünde kül oldu binlerce şehir
Yıldızlar elinde birer meşale
Yol verdi çekilip denizler bile.
Tufan gibi bütün arza yayılan
Yedi başlı ejder, bin başlı yılan
Homurdanarak şarka uzansa
Balkanları aşar, çarpar Bizans'a.
Altın armasında kartal kazılı
Kestiği başları ismi yazılı.
Bir kolu uzansa Mağrib'den iner
Gösterir sihirbaz gibi bin hüner.
Kımıldasa dağlar oynar yerinden
Nefes alsın yer gök inler derinden.
Anadolu genci gururlan, sevin
Titreirken önünde dünya bu devin
Dedelerin yalnız meydan okudu
Macerası geçti Dede Korkud'u.
Birbirine girdi karanlıkla nur.
Bu destan asırdan asra okunur
Sıyrıldı kınından Hakk'ın kılıcı
Alındı İslam'ın ezeli hıncı
Bu mahşer yerinde çalınunca sur
Dehşetle ses verir dârında Mansur
Kâfirler İslam'a kurarken pusu
İznik'te bozuldu salib ordusu.
İznik, bu tufanı boğan bir kaya
Attı düşmanları karşı yakaya.
Bir kale kudurmuş bir devi yendi.
Bu büyük gazayı Hak da beğendi.
Genç Kılıçarslan'ın çıkınca adı
Nemse güneşini bulut kapladı
Atından inerek "Seyyid Gazi"de
Türk sultanı verdi İslam'a müjde:
"-And ettim kılıcım kabzasına ben,
Bir gün yaşayamam çiğnense türben!
Mademki dönecek feleğin bahtı,
Yıkılsın başına kayserin tahtı!"

Godfrua çadırda döndüğü zaman
 Sarmıştı gazaptan beynini duman.
 Alnından öperken zafer rüzgârı
 Neden benzin uçuk ve çehren sarı.
 Hasan Gazi kattı tozu dumana
 Saldırdı yıldırım gibi düşmana
 Kanlı yarasını sabah açtı gök,
 Gamından ey felek yıldızlan sök!
 Sanki neşesinden göğü yırtacak
 Gibi dalgalanır en önde sancak.
 Bastıkça korkudan titrerdi güya
 Tunç ayaklarının altında dünya,
 Önünde alevden bir tufan akar
 Böyle kıramazdı belki Zülfikar.
 Ya Rabbi! Bin yılda gösterdin bize
 Türk'e şeref veren bir tek mucize.
 Kış gelir, ağarır dağların saçı
 Sırtında yaraşır yıldırımla çığ
 Yalçın kayalarda çağladıkça su
 Yürekleri sarar ölüm korkusu.
 Yol uzun, ufuklar engin, ordu aç
 Eziyor kayseri başındaki taç!
 Ziyafetlerinde ölüm tadı var
 İznik, önlerinde bir çelik duvar!
 Beklerken ordular akşam gurûbu
 Altında kır atla gözüktü başbuğ.
 Önden üç bin atlı, elli bin yaya
 Saldırdı yeniden o gün kalaya.
 Godfrua atını sürdü ileri
 Narasıyla sarstı bastığı yeri.
 Dağlarda yıldırım gibi güreledi
 Çıktı, ayak bastı ve er diledi.
 Hasan Gazi dedi: "-Nerde vesile?"
 Dünyayı dar etti bir hamlesiyle
 Altında şahlanır duru kızgın at
 Yoksa getirdi mi Cebrail kanat?
 Kalkınca havaya o çelikten el
 Kılıcın ucunda parladı ecel.
 Dev adımlarıyla göğü sarsarak
 Tam göğsü üstüne saplandı mızrak.
 Şimşekle rekabet etmek ne mümkün;
 Ezildi altında bu müthiş yükün.
 Düşünce önüne kırılın başı
 Dedi buna yazın bir mezar taşı
 Vuruldukça cınlar kılıç kalkana
 Dehşetle bulanır meydan al kana
 Kâfirin en büyük burcu çökünce

Yıldızlarla şenlik yaptı bu gece.
 Bu büyük oğlunla ey vatan öğün!
 Yıkılsa yeridir kubbesi göğün.
 Türk ordusu öyle bir cenge dalar
 Kaybolur altında dağlar, ovalar.
 Rabb'e secde etti, arşa çıkan âh
 Bu gufranla düştü yere bin silâh
 Tebrikine gökten melekler indi.
 Tutmuştu bu zafer âvâzı Hind'i.
 Gül mevsimi akar, kandan bir dere
 Ey bahar ağlama koç yiğitlere!
 Kemikleri hâlâ toprakta yatan
 Nice kahramanlar gördü bu vatan!
 Bu bağın olmadan sinesi harap
 Rüzgârı amberdi, yağmuru şarap
 Konya ovasında koptu velvele
 Meydan okuduk biz yedi düvele
 Dünkü iri ordu, şimdi bir sürü
 Anadolu oğlu, ilerle, yürü!
 Kaçıyor şu karşı tepeden geri
 Kara bulut gibi gavur askeri
 En önde gürleyen bir alev gibi
 Genç Kılıçarslan'ın şanlı mevkibi
 Tepelerden indi tekbir sesleri!
 Sarsarken âlemi tek bir sesleri
 Güm güm öttü dağlar bir kahkahayla
 İznik'te yüceldin ey büyük yayla.

18 Ağustos 1339 (1923)

Hilmi Ziya Ülken, "İznik", *Anadolu*, S. 1, (Nisan 1924), s. 7.

DESTANLAR DÜNYASI

Fark ediyor gözlerim dumanlar arasından,
 Kahkahalarla akan bir hayal âlemini
 Gönüm beslemektedir dünyayı yarasından,
 Çıkardığı kanyla, o kendi elemi

Çoktandır unutarak daldı gitti bu aşk'a,
 O'nun ümidi, yoktur bu üst dünyadan başka
 Kerem elinde sazı "Aslı!..." diye coşuyor;
 "Nerelerde sevdiğim Şirin?" diye koşuyor,

Ferhad elinde kazma dağlan dele dele;
Köroğlu nara atıp çıkıyor Çamlıbel'e!
Mecnûn çöllere düşüp Leylâsını arıyor,
Su başında Gülizâr saçlarını tarıyor.

Hayal nehri akıyor tatlı çağlularla,
Ben bu harabelerden kurtulup çıktım yola!
İçimdeki ezeli neşeyle çağırıyorum,
İsrafil'in sûr'iyile cihana bağırıyorum!
1921

Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler IV*, Ankara 1968, s. 1678.

"BİR FETİH DESTANINA BAŞLANGIÇ"dan

Yeni bir Oğuz seli koptu Asya'dan bakın!
Hep böyle dalgalarla koşanlar akın akın.
Kırılırdı Batı'nın muazzam setlerinde,
Yalnız köpüktü kalan o sellerin yerinde.
Bu sefer Mülk-i Rûm'a azm eden Selçuk
Bey'i
Baştan başa Hak için fethetti bu Ülke'yi.
Bozkır üstünde gece, vahşî bir pars yelesi,
Aras Çayı çağlayıp dağlardan dökülesi!
Çiğnese kal'aları, dinlemese dağ, kaya,
Bir küheylân sırtında aksa gerek ovaya.
Uçsa kartallar gibi bulutların üstüne,
Bu bir avuç arslanın yolunu bekleyen ne?
Hayır! Tanrı Dağı'ndan ses gelmiyor bu
gece,
Bütün ağızlar susmuş sanki O'nu görünce.
Fırtınayı gizleyen ağır bir örtü gibi,
Alp Arslan yapayalnız Subhan Dağı'na gitti
Uyuyordu çadırlar Malazgirt Ovasında.
Diz çöktü destanların uyanık rüyasında
Battal bir cihan gibi kayalara yaslanmış,
Ardından gelecek er işte bu Alp Arslan'mış.
Seslendi Alperenler: "Cümlemiz tek başına
Râm ettik bu ülkeyi kılıcımı hakkına
Ali, Zülfikar'ıyla ona yol gösterecek,
Hamza Hak'tan okunmuş kılıcım verecek.
Cetler ona Oğuz'dan ta Gazilere kadar,
Bu mukaddes savaşta böyle rehber oldular!
Zannetmeyin bu sefer geçen bir kasırgadır.
Bir dalganın ardından gelen başka dalgadır.

Yaptığımız harplerin en şanlısı Malazgirt
Rüyasında göremez bunu hiç bir cihangir
O koca bir tarihi bir hamlede hazırlar,
Ey bu, aziz toprakta sıralanan asırlar!
Geçin bu erenlerin nuru olan türbeden,
Orda yay gıcirtısından, Allah Allah
sesinden,
Dağdan dağa akseden hâlâ bir sadâ gelir;
Dünya o sadâ ile sona erse yeridir.
Malazgirt! On asırlık şehrâyininin kapusu,
Ey atanın bir günde ele geçen tapusu!
Malazgirt! Geçitlerden esen zafer rüzgârı!
Ağıtların okunur Kop Dağı'ndan yukarı.
Göğsünde görünmeyen bin bir abide yatar,
Ey sonsuz ovaları açan ulvî anahtar!
8 Nisan 1949

Hilmi Ziya Ülken, "Bir Fetih Destanına
Başlangıç", *Şadırvan*, S. 2, (Nisan 1949), s. 9.

BİR ARKADAŞA

Soğuk bir kış akşamı kalbinden vurulan
kurd,
Boş yere oyalarda arayıp kendine yurd;
Ormanlara sığınır, azabını anar da,
Dindirir yarasını bir mukaddes pınarda.

İşte böyle sığındım ben de kalbine senin,
İnandım bir teselli gibi Rabbine senin.
Sundukları zehri içerken yudum yudum,
Yalnız senin gözünde ben vefayı okudum

Büyük kanatlarını çarparak kayalara,
Yorgun, yaralı kartal inince karşı yara,
Yine bir kurd sakladı bu göklerden ineni,
İşte böyle sakladım ben de kalbimde seni.
1928

Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler IV*, Ankara 1968, s. 1678.

CESÂRET

Bu bitmek istemeyen uzun gecelerde ben
Yollar gibi esrara karışmak istiyorum.
Yollar gibi, uzanıp kaybolayım diyorum;
Hayatımın bir dönüm verdiği bu yerde ben.

Siliniyor gözümden perde perde dumanlar,
Bir meleğ çehresiyle ümidim yaklaşıyor.
İçimde şimdi benim bin bir cihan taşıyor,
Gönlümün üzüntüye eş olduğu zamanlar.

Yeni bir renk kapladı gözümün dünyasını,
Ve sesler kulağımda billurdan bir kahkaha.
Yeni bir ses, yeni bir tat, yeni bir râyiha,
Örmektedir ömrümün uyanık rüyasını

Sen bir bahar akşamı, alnında çiçeklerle.
Mahmur güneşler gibi ufku da kalmaya
gel
Sevimli bir dost olur senin yanında ecel,
Ölüm kadehi elde, hayat için ilerle
1929

Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler IV*,
Ankara 1968, s. 1678.

ESKİ TARZ GAZEL

Ey Fuzuli! Seni andım da uyandım bu gece
O ela gözlü güzel aşkına yandım bu gece

Görmedim ben gibi âlemde felekten dilşâd
Kah cefa zehrine bir kerede kandım bu gece

Bahtımın tahtını yakut ile tezyin ettim
Kanlı yaşlarla hakikate boyandım bu gece

Gönül iklimini feth eyleyen afet, el çek
Bana sihrin yetemez, Hakka dayandım bu gece

Hilmi'ye verdiğin altın kalemin fahriyle
Ey Fuzuli, yüreğimden seni andım bu gece

10 Teşrinievvel 339 (1923)

Hilmi Ziya Ülken, "Eski Tarz Gazel", *Mihrap*,
S. 1, (Kasım 1923), s. 9.

GECE VE GÜNEŞ

Gece ihtirasla ufukta emdi
Bayılan gündüzün al dudağını
Cihanın vuslata erdiği demdi
Benden esirgedin sen kucaklarını

Sen varken en gamlı günde bile
Mümkün mü ölümden şifa aramak
Ecelle yaptığım düğünde bile
Dönerim hayata kalmışken ramak

Dünyayı unuttur kendimden geçer
Ela gözlerine dalan gözlerim
Bin hayal içinde bir güneş seçer
Süslenir bezenir bu boş sözlerim

Ufukta boğduğun büyük ateşle
Ey gece! Korkutmaz dehşetin senin
Yırtıldı ruhumda doğan güneşle
Âlemi kuşatan siyah kefenin

Hilmi Ziya Ülken, "Gece ve Güneş", *Mihrap*, S.
6, (Şubat 1924), s. 184.

GELDİM

Bir ahı vurarak kaya başından
Gönlümü açmaya, çeşmeye geldim
Kirpiğini okuyla keman kaşından
Ahu beni vurdu düşmeye geldim

Testini dolduram ver Türkmen kızı
Fiske incidir, göğün yıldızı
Gönlümü yakıyor bir tatlı sızı
Ayrılık dağını aşmaya geldim

Bir tarak olup da saçın tarayım
Kemer olup da belin sarayım
Bu derdin ilacın nerden alayım
Deli kaynak gibi taşmaya geldim

Hey çoban! Kavalı bırak bir yana
Saklama kaygını dök yana yana
Gönlümün ahusu söyleyim sana
Ayağın tozuna düşmeye geldim

20 Kanunisani 1337 (1921)

Hilmi Ziya Ülken, "Geldim", *Mihrap*, S. 2, (Aralık 1923), s. 56.

GEMİ

Ey bir beyaz hayalet gibi süzülen gemi!
Beni üzüntülerden uzak bir sahile at.
Uzanırken içinde nurdan, köpüklü bir hat
Azabımın, zehrimin bir sonu gelmedi mi?
Ey bir beyaz hayalet gibi süzülen gemi?

Karşımda nihayetsiz, engin bir deniz
gördüm,
Kimdir dedim bir rüya gibi ruhuma gelen?
Ve ben sana aşkımdan, o alçalıp yükselen
Bir kartal gibi canlı aşkımdan kanat ördüm.
Karşımda nihayetsiz, engin bir deniz
gördüm

Deniz bir keder gibi içimde yükseliyor.
Bu yükselişle belki bir gün beni boğacak.
Ümit kadar kuvvetli, teselli kadar sıcak
Gemi uzaklaşırken bana yeis geliyor.
Deniz bir keder gibi içimde yükseliyor.

Deniz, o engin deniz... Azabımın kardeşi.
Uy gönül denizinin yeşil gözlü kuğusu!
Halâ gözlerimdedir saçlarının buğusu.
Göğsünde can vermede kaç saadet güneşi,
Deniz, o engin deniz. Azabımın kardeşi!

9/2/1929

Hilmi Ziya Ülken, "Gemi", *Galatasaray*, S. 15, (Nisan 1932), s. 3.

KAR

Kar, penceremden vahşi bir kedi gibi bakar
Kış, sobamda nedamet ateşiyle çıtırdar
Fırtınanın izi var bu sadâsız ocakta
Azabın rüyasını görüyor esen rüzgâr

Bir ölünün kalbidir karşımda eriyen mum
Kadehimin içinde hayalim bir uçurum
Her şey eriyecek mi bu buz gibi kucakta
Ey ıstırap kadehi! Seni parçalıyorum

1965

Hilmi Ziya Ülken, "Kar", *Yeni İnsan*, S. 59, (Kasım 1967), s. 11.

SON SEFER

Boynuma dolayıp gür saçlarını
O ela gözlere ben eden güzel
Sana malum oldu adıyla sanı
Var mıdır âlemde gönülde güzel

Sularda açılan nilüfer gibi
Şanlı bakışında yanan fer gibi
Gönül illerine son sefer gibi
Var mıdır âlemde söyle sen güzel
1340 (1924)

Hilmi Ziya Ülken, "Son Sefer", *Mihrap*, S. 7, (Şubat 1924), s. 201.

ŞARAP

Şişeden kadehlere akan esrarlı mayı',
Feleğin neşesinden dağıtır hissemizi;
Koynunda çocuk gibi avutuyorken bizi,
Öğreniriz elinden zevk etmeyi, gülmeyi,

Şarap değil bu sanki bir rahibin günahı,
Asırlık bir mabedin uyumuş mahzeninde;
O, güzel bir kadının ateş gibi teninde,
Andırıyor fecirle açılan bir sabahı.

Ey! Bu boş şişelerde uyuyan hâtıralar!
Gönlümüz bir an olsun sizde hayâle dalar;

Yoksa bu yolculuğa tahammül eder miydi?
Ömrünü bir Lahzalık zevk uğruna satanın,
Azabın bir kurt gibi kemirdiği insanın,
Sizde, yalnız sizdedir tesellisi ümidi.
1929

Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*
IV, Ankara 1968, s. 1678.

TEREDDÜT

— Ahmet Haşim'e —

Sabahın tüllerine bürünüp ince yüzün,
Fecirle güneşlerin uyanmasını bekler.
Eteğinden yollara dökülürken çiçekler
Sislerle dağılsın mı gönlümde yanan hüznü?

Solgun sudan, bir bakış gibi esrarlı sudan
Rüyalarım yükselir kalbime iner gibi.
Neler söyler, ah neler durgun suların dibi!
Senin şeklin, hep senin hayalin, senin sadan.

Atsam mı, avucumda kuruyan yaprakları?
Bekleşeni mi uzaktan, çok uzaktan bir haber:
Yoksa dudaklarımda uçmadan munis
keder?
Savursam mı sulara saçımdaki akları?

30/3/1929

Hilmi Ziya Ülken, "Tereddüt", *Galatasaray*,
S. 13, (Şubat 1932), s. 7.

YALNIZLIK

Akşam bir veda' gibi,
Gönüllere akseder;
Yürüyen bir dağ gibi,
Büyür içimde keder.

Baş başayım odamla:
Ne ileri, ne geri...
Beynime damla damla
Düşer ayak sesleri.
Bir beklediğim mi var
Bu bitmeyen gecede?
Varsın hiç çözülmesin
Bu sonsuz bilmece de.

1928

Ali Çankaya, *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*
IV, Ankara 1968, s. 1678.